

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ (analytical framework) ซึ่งอาจแบ่งได้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 แนวคิดเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรม
- 1.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
- 1.3 แนวคิดเรื่องวิทยาศาสตร์ของอริสโตเติลและแนวคิดตามทฤษฎีของไอ.เอ.ริชาร์ด
- 1.4 ทฤษฎีการโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร
- 1.5 แนวคิดเรื่องปริบทของวาทะตามแนวของอริสโตเติล และลอบ บิทเซอร์
- 1.6 ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของสติเฟิน ทูมมิน
- 1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรม

การปกครองชุมชนจะประกอบด้วยผู้ปกครอง ชนชั้นปกครอง และชนชั้นที่ถูกปกครองเมื่อชุมชนมีการพัฒนาใหญ่ขึ้นเป็นเมือง เป็นรัฐ หรืออาณาจักร การปกครองก็มีความสลับซับซ้อนตามขึ้น บทบาทสถานะของผู้นำจากคนธรรมดาเปลี่ยนเป็นกษัตริย์ ที่อาจเป็นการอวดราชของเทพเจ้าหรือไม่ก็เป็นตัวแทนของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ โดยรับอำนาจและพลังจากสิ่งนอกเหนือธรรมชาตินั้น ให้ทำหน้าที่ปกครอง โดยสถานะความเป็นกษัตริย์ มีเงื่อนไขอยู่ 2 อย่างด้วยกัน (ศรีศักร วัลลิโภคม, 2536 : 30-44) คือ

1. พระมหากษัตริย์ เป็นผู้สืบเชื้อสายจากพระเป็นเจ้า เช่น กษัตริย์ขอม ในอดีต
2. พระมหากษัตริย์ เป็นผู้ทรงคุณธรรม เหมาะสมจึงยกย่องขึ้นมาที่จะเป็นผู้ปกครองในประเทศไทย ภายใต้ระบอบการปกครองประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ไม่สำคัญ

พระองค์เองเป็นเทวราช หรือผู้สืบเชื้อสายจากพระเป็นเจ้า แต่เป็นพระสมมติราชที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมยกย่องให้เป็นกษัตริย์ อันเนื่องมาจากการที่ทรงเป็นผู้มีคุณธรรมปรากฏให้เห็นว่า เป็นที่พึ่งแก่ปวงชนทั่วไปได้

คุณธรรมของผู้ปกครอง หรือธรรมราชา (ปรีชา ช้างขวัญอิน, 2542 : 28-29) มีความหมายว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงครองแผ่นดิน โดยธรรม ซึ่งยึดคทศพิศราชธรรมเป็นหลัก โดยลักษณะของธรรม สำหรับพระมหากษัตริย์ราชาธิราชเจ้า ผู้ปกครองประชานันั้น ธรรมะที่พระมหากษัตริย์ต้องยึดถือปฏิบัติ เป็นธรรมะที่ช่วยเพิ่มความเคารพนับถือหรือความน่าเชื่อถือแก่ประชาชน มีด้วยกัน 10 ประการ (สำนักราชเลขาธิการ, 2516 : 17-18) ดังนี้

1. ทาน คือ การให้
2. ศีต คือ การตั้งสังวรรักษากายวาจาให้สะอาดปราศจากโทษ
3. บริจาค คือ การบริจาคสละ
4. อาชวะ คือ ความซื่อตรง
5. มทวะ คือ ความอ่อนโยน
6. ดบะ คือ การกำจัดความเกียจคร้านและความขี้
7. อโภระ คือ การไม่โกรธ
8. อวิหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตลอดถึงสัตว์ให้ได้ทุกขัยาก
9. ขันติ คือ ความอดทนต่อสิ่งที่ควรอดทนเป็นเบื้องต้น
10. อวิโรธนะ คือ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจากการที่ถูกที่ควร

จากหลักธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงยึดถือปฏิบัตินั้นจะนำมาสู่ประ โยชน์ทั้งแก่ฝ่ายผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง (พุทธทาส, 2531 : 205-207) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ทาน นำมาซึ่งความจงรักภักดี ความผูกพัน กตัญญูกตเวที เป็นพื้นฐานในการทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ
2. ศีต นำมาซึ่งการสร้างภาพความเคารพ ความไว้วางใจ แก่ผู้ถูกปกครองคือประชาชน
3. บริจาค นำมาซึ่งการสร้างภาพความเคารพ ความรัก สร้างความเลื่อมใสนำมาซึ่งการเป็นแบบอย่างที่ดี
4. อาชวะ นำมาซึ่งการประสานสังคมสู่จุดหมาย สร้างความเคารพบูชา ความไว้วางใจ ความรักใคร่ สวามิภักดิ์
5. มทวะ นำมาซึ่งความสามัคคีกันของประชาชน

6. ดบะ นำมาซึ่งความเกรงขามโดยไม่ต้องใช้กำลัง
7. อโกชะ นำมาซึ่งความรักใคร่ ไร้วางใจ ความไม่หุนหันพลันแล่น โดยเฉพาะในทางการเมือง การเศรษฐกิจ
8. อวิหิงสา นำมาซึ่งการสร้างความรักและมิตรภาพ เป็นการไม่กระทบกระทั่งในรอบค้ำได้ตลอดเวลา
9. ชันติ นำมาซึ่งการห้ามกันความผรุสผันในทุกด้าน เช่นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่ทำให้เกิดอคติใด ๆ เพราะอดทนได้ สร้างความเคารพ เกรงใจ ไร้วางใจ และสามัคคี
10. อวิโรชนะ นำมาซึ่งการป้องกันความผิดพลาดและอุปสรรคต่าง ๆ ส่งเสริมความก้าวหน้าทุกด้าน เช่น การสนับสนุนความสามัคคีทางการเมืองระหว่างบุคคลและคณะ

นอกจากแนวคิดเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรมแล้ว หลักธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญที่มีส่วนกำหนดเป็นราชจรรยาวัตร ซึ่งพระมหากษัตริย์จะต้องทรงปฏิบัติ คือ สังคหวัตถุและจักรวรรดิวัตร (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542 : 68-73)

สังคหวัตถุ อันเนื่องในราชจรรยาวัตรนั้น มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. สสเมธ คือ การที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงธัญญาหารให้บริบูรณ์ในราชอาณาจักร
2. ปรีศเมธ คือ การที่ทรงพระปรีชาในการสงเคราะห์นุรุษ
3. สมมาปาตี คือ มีอุบายเป็นเครื่องผูกคล้องนำใจมนุษย์ให้นิยมยินดี
4. วาจาเปย์ คือ ดริสวาจาอ่อนหวานทำให้เกิดความชื่นชม

ส่วนจักรวรรดิวัตร คือ ธรรม 12 ประการ ซึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ (Emperor) ผู้เป็นใหญ่เหนือกษัตริย์แห่งเมืองทั้งหลายที่ขึ้นอยู่ในพระราชอำนาจจำต้องทรงปฏิบัติ คือ

1. อนโดชนสมิ พทกายนสมิ คือ การพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ พระราชวงศ์ พระสนมกำนัล และอนุเคราะห์เสนามาตย์ในราชสำนัก ตลอดจนหมู่พลทหาร ด้วยพระราชทานลาภและยศ
2. ขดดิเยตุ คือ การที่ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีกับกษัตริย์ทั้งหลาย

3. อนุชนเดส คือ การสงเคราะห์พระราชวงศ์ด้วยพระราชทานยานพาหนะตามควรแก่พระอิสริยยศ
4. พรหมณคหปติเกตุ คือ การที่ทรงเกื้อกูลพรหมณ์ด้วยเครื่องพดและไทยธรรม และทรงสงเคราะห์คหบดีชนด้วยพืชพันธุ์สำหรับเพาะปลูกและเครื่องมือในการทำนา
5. เนคมชานปเทศ คือ การที่ทรงอนุเคราะห์ประชาชนชาวนิคมนชนบทให้เลี้ยงชีพเป็นสุขตามวิสัย
6. สมณพราหมณเส คือ การที่ทรงให้การอุปการะสมณพราหมณ์ผู้มีศีลด้วยไทยธรรมบริกขาร
7. มิคคปภกขิตู คือ การที่ทรงคุ้มครองรักษามฤคปภิกษุไม่ให้ใครเบียดเบียนและกระทำอันตราย
8. อหมมการปฏิกเขโป คือ การที่ทรงห้ามคนทั้งหลายไม่ให้กระทำการไม่เป็นธรรม ชักนำให้ตั้งอยู่ในกุศลจิต ประกอบการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ
9. อธนานิ ธนูปทานิ คือ การพระราชทานทรัพย์แก่ผู้ขัดสนไม่มีทรัพย์พอจะเลี้ยงชีพ โดยสัมมาชีวิตะได้ เพื่อให้สามารถเลี้ยงชีพได้โดยไม่ต้องแสวงหาโดยทางทุจริต
10. สมณพราหมณเ อุปสงกมิตวา ปญฺหุจจณิ คือ การเสด็จไปยัง สมณพราหมณ์เพื่อทรงศึกษาและตรัสถามถึงบุญและบาปกุศล และออกุศลให้ประจักษ์
11. อหมมราคตส ปทานิ คือ การที่ทรงหักห้ามจิตไม่ให้เกิดอธรรม รากะในสถานที่อันไม่ควร
12. วิสมลภตส ปทานิ คือ การที่ทรงหักห้ามจิตไม่ให้ปรารถนาลาภอันไม่ควรจะได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดเรื่องธรรมราชา และทศพิธราชธรรมรวมไปถึงสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตรเป็นคุณธรรมของพระมหากษัตริย์ที่ทรงใช้ปกครองประชาชนในประเทศให้มีความเจริญทั้งกายและใจ อีกทั้งยังทรงใช้ในการพัฒนาประเทศด้วย

1.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นการถ่ายทอดสารที่เน้นการพัฒนา ซึ่งในเรื่องของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

โรเจอร์ และชูเมกเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความคิดใหม่ถูกนำเข้าสู่ระบบสังคม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัวให้สูงขึ้น โดยผ่านกรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่า และการจัดองค์การทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า

จุมพล รอดคำดี (จุมพล รอดคำดี, 2532 : 2) มองการพัฒนาว่านอกจากเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว ยังทำให้ชีวิตดีขึ้นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

ส่วนสัญญา ตัญญาวิวัฒน์ (ตัญญา ตัญญาวิวัฒน์, 2539 : 4) ให้ความหมายการพัฒนาว่ายังเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นอยู่กับผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนด โดยเน้นไปที่โครงสร้างสังคมซึ่งประกอบด้วย คน ระเบียบสังคม และวัตถุสิ่งของ

การพัฒนา (เสถียร เขยประทับ, 2526 : 1) ยังมีหมายถึงการเจริญเติบโตอย่างมีทิศทางโดยมีการวางแผนและปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ โดยมีการชี้นำและโน้มน้าวใจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารเพื่อพัฒนานั้น (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540 : 58) เป็นเรื่องของกรมองว่าการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคม ซึ่งส่งผลให้ชีวิตและสังคมดำรงอยู่และดำเนินไปได้ เมื่อใดที่ไม่มีการสื่อสารเมื่อนั้นก็ไม่มีสังคม และในทางตรงข้าม หากไม่มีสังคมก็ไม่มี การสื่อสาร นอกจากนี้การสื่อสารยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนา จึงถือได้ว่าการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาสังคม

การสื่อสารมีหน้าที่หลักเพื่อการพัฒนา (เสถียร เขยประทับ, 2526 : 61) ดังนี้ คือ

1. ช่วยสร้างความปรารถนาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความปรารถนาใหม่ในด้านวัตถุให้แก่ผู้รับสาร
2. ส่งเสริมให้ผู้รับสารเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ไปของระบบสังคม
3. ช่วยสร้างผู้นำใหม่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับสังคมในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ เพื่อให้สามารถแก้ไขหรือเผชิญกับปัญหาที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้

4. สื่อสารความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือสื่อสาร ให้ผู้รับสาร มีความสามารถในการสวมบทบาทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาท ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ประจำวันและนอกสังคมของคน

ด้วยเหตุที่การสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนา การสื่อสารสามารถเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540 : 58-89)

1. ด้านการศึกษา การสื่อสารเป็นสื่อกลางในการเสริมสร้างพุทธิปัญญาให้แก่ผู้รับสารที่อยู่ในสังคม
2. ด้านสาธารณสุข การสื่อสารจะช่วยสนับสนุนให้ผู้รับสารเกิดการพัฒนาค้นเองด้านสุขภาพและเกิดการนำไปพัฒนาเพื่อผู้อื่น
3. ด้านการเกษตร เป็นการสื่อสารที่มุ่งการเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต เป็นกระบวนการเชื่อมโยงแหล่งวิชาการสู่การพัฒนาการเกษตร
4. ด้านการเมือง การสื่อสารเป็นสื่อกลางของการส่งข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ การเรียกร้องของประชาชน และการเรียนรู้ทางการเมือง
5. ด้านสังคม การสื่อสารช่วยสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
6. ด้านวัฒนธรรม การสื่อสารช่วยสร้างความเป็นชาติ เผยแพร่วัฒนธรรมชาติ บำรุงรักษาวัฒนธรรมเก่าที่ดีงาม และควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
7. ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม การสื่อสารก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ๆ สู่หนทางการประกอบอาชีพ และเป็นเครื่องมือในการประสานความเข้าใจในหน่วยงานต่างๆ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา เข้ามามีส่วนช่วยเหลือประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ให้นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และประชาชนผู้รับสาร

1.3 แนวคิดเรื่องวาทศาสตร์

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ชื่อว่า เป็นบิดาทางวาทวิทยา มีผลงานประพันธ์นับพัน ๆ ชิ้นในรูปของบทสนทนา (dialogue) แต่ผลงานที่เหลือมาถึงปัจจุบันมีเพียง 18 ชิ้น ชิ้นที่สำคัญที่สุด และถือว่าเป็นหนังสือรวบรวมผลงานวาทวิทยาเกือบทุกแขนง คือ The Rhetoric of Aristotle

อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า (Cooper, 1960 : 6-8) Rhetoric วาทศิลป์เป็นอำนาจที่จะค้นพบวิธีการต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อจะใช้โน้มน้าวใจ (persuasion) คนในแต่ละกรณี มองว่าวาทศิลป์คือ “การโน้มน้าวใจโดยใช้กลวิธีต่าง ๆ” “rhetoric is the art of using every possible means to persuade.”

ในขณะที่ไอ.เอ.ริชาร์ด(I.A. Richard) ซึ่งเป็นนักวิจารณ์วรรณคดีและนักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษ ซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง ปี ค.ศ.1893-1979 (อรุวรรณ ปิตินันท์โอวาท, 2539 : 183) โดย ไอ.เอ.ริชาร์ด มองวาทศิลป์ว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งไปที่ความหมายของประโยคในวาทะชนิดต่าง ๆ เขามองว่าวาทวิทยานั้นการแยกแยะหน้าที่ของภาษาว่า ภาษามีหน้าที่อ้างอิงและให้อารมณ์ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจถูกหรือเข้าใจผิดได้ในวาทะชนิดต่าง ๆ ถ้าเรามีความเข้าใจภาษาอย่างถูกต้อง จะทำให้เราเลือกใช้คำได้อย่างถูกต้อง

กล่าวโดยสรุปแล้ว วาทศาสตร์ในยุคสมัยใหม่ที่น่าสนใจตามแนวความคิดของไอ.เอ.ริชาร์ดนั้นไม่ได้มุ่งเน้นว่า rhetoric เป็นเรื่องของ การโน้มน้าวใจเพียงอย่างเดียว แต่สนใจเรื่องของความหมายของประโยคในวาทะชนิดต่าง ๆ ด้วย

1.4 ทฤษฎีการโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกของผู้พูด(ethos) เป็นวิธีการที่มีผลมากที่สุด ในการโน้มน้าวใจ (Cooper, 1960 : 8-9) การโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกจากเหตุ 3 ประการ คือ

1. ผู้พูดเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลม ลึกซึ้ง มีไหวพริบ (intelligence) ไม่แสดงความเห็นหรือคำแนะนำที่ไร้สาระ
2. ผู้พูดเป็นผู้มีน้ำใจไมตรีต่อผู้ฟัง (good will) สามารถแสดงให้ผู้ฟังเห็นว่าตนมีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มุ่งให้ผู้ฟังเกิดประโยชน์ และมีความตั้งใจจริงที่จะรักษาประโยชน์ของผู้ฟัง

3. ผู้พูดแสดงให้ผู้ฟังเห็นว่า คนเป็นผู้มีนิสัยดี มีศีลธรรม (good character) ซึ่งผู้ที่ยึดมั่นในคุณความดี หรือ virtue นั้นจะต้องประกอบไปด้วย
- เป็นผู้รักความยุติธรรม (justice)
 - เป็นผู้มีความกล้าหาญ (courage)
 - เป็นผู้ที่รู้จักยับยั้งชั่งใจ (temperance)
 - เป็นผู้มีใจเมตตากรุณา (magnanimity)
 - เป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี (magnificence)
 - เป็นผู้มีความรักในเสรีภาพ (liberality)
 - เป็นผู้มีความสุภาพ (gentleness)
 - เป็นผู้มีความรอบคอบ (prudence)
 - เป็นผู้มีความสุข (wisdom)

และผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตพูดจริงทำจริงก็ถือว่าเป็นผู้มีศีลธรรมเช่นกัน ชิมปี (Shimp, 1979 : 169) ได้กล่าวว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (source credibility) คือ ชุดของการรับรู้ (an entire set of perception) ที่ผู้รับสารมีต่อผู้ส่งสาร ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 มิติ ดังนี้

1. ความเชี่ยวชาญ (expertise) หมายถึงการที่ผู้รับสารประเมินว่าผู้ส่งสารมีความรู้ มีประสบการณ์ มีทักษะและมีความชำนาญทั้งยังมีความสามารถในการสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
2. ความน่าไว้วางใจ (trustworthiness) หมายถึงการที่ผู้รับสารประเมินว่า ผู้ส่งสารมีความซื่อตรง อบอ้อมเมื่อได้ใกล้ชิดหรือสื่อสารด้วย
3. ความคล่องแคล่ว (dynamic) หมายถึง การที่ผู้รับสารประเมินว่าผู้ส่งสารมีลักษณะกระตือรือร้น มีการตื่นตัว รวดเร็ว เป็นต้น
4. ความมีศักยภาพ (potential) ในที่นี้หมายถึงรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปร่างที่สง่างาม น่าเชื่อถือ ตลอดจนการที่มีหน้าตาดี เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการวิจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่พัฒนาโดยเบอร์โล และคณะ ซึ่งวิเคราะห์ห้ออกมาจนเป็นข้อสรุปว่ามีปัจจัย 3 ประการที่ผู้รับสารมักจะใช้ในการตัดสินใจความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (Berlo, 1970 : 563-576) ได้แก่

1. ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่น (safety factor) ผู้ส่งสารที่จะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ
 - ใจดี (kind)
 - เข้ากับคนอื่นได้ง่าย (congenial)
 - มีความเป็นเพื่อน (friendly)
 - ไม่ขัดคอใคร (agreeable)
 - น่ารัก (pleasant)
 - สุภาพ (gentle)
 - ไม่เห็นแก่ตัว (unselfish)
 - ยุติธรรม (justice)
 - รู้จักให้อภัย (forgiving)
 - เอื้อเฟื้อ (hospitable)
 - ร่าเริง (cheerful)
 - มีศีลธรรม (ethical)
 - อดทน (patient)
 - สงบเยือกเย็น (calm)

2. ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Qualification Factor) โดยเน้นที่ความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ส่งสาร คุณสมบัติเหล่านี้ เช่น
 - มีประสบการณ์ด้านใดด้านหนึ่ง (experience)
 - ได้รับการฝึกฝน (trained)
 - มีความชำนาญ (skilled)
 - มีอำนาจในหน้าที่ (authoritative)
 - มีความสามารถ (able)
 - มีไหวพริบปัญญา (intelligent)

3. ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร (dynamism factor) เป็นปัจจัยที่แสดงความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ความไม่เฉื่อยชาของผู้ส่งสาร ลักษณะเหล่านี้ได้แก่
 - บุทะลุ (aggressive)
 - รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathic)
 - ตรงไปตรงมา (frank)

- กล้าหาญ (courage)
- กระตือรือร้น (active)
- รวดเร็ว (fast)
- คล่องแคล่ว (energetic)

จากปัจจัยทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นนี้หากผู้รับสารพิจารณาว่าผู้ส่งสารมีคุณสมบัติ ดังกล่าวแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า ผู้ส่งสารมีความสามารถในการโน้มน้าวใจได้ เบอร์โต และคณะยัง แนะนำว่า ผู้ส่งสารที่ได้รับความน่าเชื่อถือต้องคำนึงถึงเรื่องที่จะพูดเป็นสำคัญด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปถึงกรอบแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษา เรื่องความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (ethos) นอกจากจะขึ้นอยู่กับสติปัญญา และการเป็นผู้ที่ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีต่าง ๆ แล้ว ในฐานะที่ผู้ส่งสารเป็นผู้ปกครองประชาชน เป็นพระมหากษัตริย์ของ ปวงชนชาวไทยยังต้องเป็นผู้ประกอบทศพิธราชธรรมซึ่งจะนำมาซึ่งการเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับความน่าเชื่อถือจากผู้รับสารหรือประชาชนของพระองค์

1.5 แนวคิดเรื่องปริบทของวาทะ

ในการศึกษาวาทะต่าง ๆ สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงก็คือ ปริบทของวาทะในช่วงที่ได้กล่าววาทะนั้นเอง ซึ่งอริสโตเติล ได้กล่าวว่าปริบท 3 สถานการณ์ที่เข้าไปมีบทบาทและปริบททั้ง 3 นี้จะทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งชนิดของวาทะด้วย ได้แก่

1. deliberative เป็นการพูดในรัฐสภา (counsel) หรือเป็นการพูดที่เกี่ยวกับการเมือง และ สาธารณรัฐ เช่น การพูดของผู้ปกครอง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ส่วนประกอบของ deliberative คือ การแนะนำ และคัดค้านข้อแนะนำ เป้าหมายของการพูดคือ การได้ประโยชน์ (expediency) วิธีการที่ใช้พูด คือ โน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งที่พูด (persuade or dissuade) เป็นการพูดเรื่องในอนาคต พูดถึงสิ่งที่กำลังจะมาถึง หัวข้อในการพูดประเภทนี้เริ่มตั้งแต่เรื่องของนโยบายของรัฐ ไปจนถึงความดีงามของมนุษยธรรม ทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีของรัฐ หัวข้อการพูด ได้แก่
 - การเพิ่มรายได้ของรัฐ (ways and means)
 - กำลังทหารของตนเองและของรัฐ (war and peace)
 - ภูมิศาสตร์ทางด้านยุทธศาสตร์ (defence of the country)

-สินค้าออกสินค้าเข้า (export and imports)

-ลักษณะและประวัติการปกครองแต่ละแบบ (ligistltation)

นอกจากนี้หัวข้อของ deliberative ยังเกี่ยวข้องกับกับเรื่องของคุณงามความดี ครอบครัวที่ดี และถูกหลานที่ดี โดยอาจพูดตามส่วนประกอบของคุณความดี ได้กล่าวไว้ในเรื่องของความมีศีลธรรม (good character)

2. forensic เป็นการพูดในศาล เป็นเรื่องของกรกล่าวหาในฐานะโจทก์ (accusation) และการแก้ข้อกล่าวหาหรือปกป้องตนเองในฐานะจำเลย (defend) เวลาที่ใช้ในการพูดเป็นเวลาในอดีต เพราะเป็นการพูดที่เกี่ยวข้องกับคดีความ หรืออาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ส่วนเป้าหมายของการพูดคือ ความยุติธรรม (justice) เนื้อหาของวาจาประเภทนี้จะเกี่ยวกับความสนุกสนาน เพราะอริสโตเติลเชื่อว่า มนุษย์กระทำความคิดเพราะต้องการแสวงหาความรื่นรมย์หรือเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ซึ่งความรื่นรมย์และความเจ็บปวดได้แก่ การไม่ถูกบังคับ งานหนัก ความคาดหวังในอนาคต ชัยชนะ เกียรติยศชื่อเสียง การเรียนรู้ การได้กำไร ความรักตนเอง การแก้แค้น ซึ่งในการสืบค้นหรือค้นหาเรื่องราวในการพูดนั้นมีด้วยกัน 3 ประการ คือ

-ประการแรก จากธรรมชาติ และแรงกระตุ้นจากการกระทำผิดของบุคคลนั้น โดยแรงกระตุ้นจะเป็นแรงกระตุ้นด้วยเหตุผล และแรงกระตุ้นที่ขาดเหตุผล ซึ่งก็คือความโกรธ (anger) กับความอยาก (desire or appetite)

-ประการที่สอง ภาวะอารมณ์ในขณะที่เขากระทำผิด

-ประการที่สาม บุคคลผู้กระทำผิดนั้นเป็นคนประเภทใดและสภาพหรือสภาวะของบุคคลนั้นเป็นอย่างไร

อริสโตเติลได้สรุปการกระทำของมนุษย์ว่าเกิดจากสาเหตุ 7 ประการด้วยกัน คือ

- (1) โอกาส (chance)
- (2) ธรรมชาติ (nature)
- (3) การบังคับ (compulsion)
- (4) นิสัยใจคอ (habit)
- (5) เหตุผล (reason)
- (6) อารมณ์ (passion)

(7) ความอยาก (desire or appetite)

3. epideictic เป็นการพูดในที่ชุมชน เช่น อนุสาวรีย์ หัวข้อ (topics) ที่ใช้กล่าวเป็น คำสรรเสริญยกย่องเกี่ยวข้องกับคุณธรรมหรือค่านิยม เวลาที่ใช้ในวาทะประเภทนี้คือเวลาในปัจจุบัน ซึ่งการกล่าวคำสรรเสริญหรือยกย่องนั้นนอกจากบุคคลที่เรายกย่องจะเป็นส่วนสำคัญแล้ว ผู้ฟังก็มี ส่วนสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้การกล่าววาทะประเภทนี้ยังมีเนื้อหาอันได้แก่

- (1) ความเที่ยงธรรม
- (2) ความกล้าหาญ
- (3) ความรู้จักอคติ
- (4) ความสุภาพ
- (5) ความรอบคอบ
- (6) ความเฉลียวฉลาด
- (7) ความมีอิสระเสรี
- (8) ความรู้จักให้อภัย
- (9) ความกรุณา
- (10) ความมักใหญ่ใฝ่สูง
- (11) การชอบรุกรานดินแดน และ
- (12) ความอิจฉาริษยา

เพียร์แมน (Perelman, 1969 : 47-50) ได้ให้ข้อสังเกตถึงลักษณะของปริบททั้ง 3 รูปแบบ ของอริสโตเติลว่าลักษณะของวาทะชนิด epideictic จะต่างจากวาทะที่มุ่งนโยบายคือ deliberative หรือวาทะที่ใช้ในศาลคือ forensic เพราะวาทะ 2 แบบหลังเป็นการโต้แย้งแสดงเหตุผล (argument) โดยที่คนทั้งหลายมองได้หลายมุม และไม่มีคำตอบที่แน่นอน (controversial) ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้พูดคนใดว่าจะสามารถโน้มน้าวใจได้สัมฤทธิ์ผลมากกว่ากัน ในขณะที่ epideictic จะไม่มีลักษณะ เช่นนี้ epideictic จะใช้ในการพูดเพื่อจรรโลงใจ ยกย่องคุณธรรม หรือค่านิยม (virtue/value) ขึ้นมา สรรเสริญ วาทะชนิดนี้จะทำคุณธรรมหรือคุณงามความดีหรือประโยชน์นั้นให้เด่นชัด เพราะคุณ ธรรมเหล่านี้หรือประโยชน์นี้เป็นสิ่งที่ผู้ฟังหรือชุมชนตระหนักและยอมรับอยู่แล้ว

กรอบความคิดที่น่าสนใจในการศึกษา เกี่ยวกับบริบทของวาทะ อีกกรอบหนึ่งก็คือ rhetorical situation หรือสภาพการณ์เชิงวาทศิลป์ของลอย บิทเซอร์ (Bitzer, 1972 : 13-21)

ซึ่งสภาพการณ์เชิงวาทศิลป์ ก็คือ สภาพการณ์ที่ผู้พูดจะต้องพูดเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยมองว่าวาทะนั้น จะต้องทำหน้าที่ที่มีประโยชน์ (pragmatic) ทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นจริง (reality) โดยมีคนกลาง (mediator) เป็นผู้กระทำ ซึ่งคนกลางในที่นี้คือผู้พูดนั่นเอง องค์ประกอบที่ประกอบขึ้นเป็นสภาพการณ์เชิงวาทศิลป์นั้นประกอบไปด้วย 5 อย่าง ได้แก่

1. exigence หมายถึง สถานการณ์เร่งด่วน ถึงบทพร้องหรืออุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่งที่รอการตอบสนองหรือแก้ไข หรือการเปลี่ยนแปลง กรณีเร่งด่วนหรือสิ่งที่บทพร้องนี้ ซึ่งในแง่ของวาทะแล้ว จะต้องได้รับการตอบสนองหรือแก้ไขด้วยวาทะเท่านั้น จึงจะเป็นองค์ประกอบของสภาพการณ์เชิงวาทศิลป์
2. audience ได้แก่ ผู้ฟัง บิทเซอร์กล่าวว่า ผู้ฟังในที่นี้คือผู้ที่สามารถได้รับอิทธิพลจากวาทะและชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้
3. constraints คือ สิ่งที่มีอำนาจที่จะจำกัดการตัดสินใจ และการกระทำที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งข้อจำกัดนี้มี 2 กลุ่มคือ (ก) สิ่งที่เกิดโดยผู้พูด จัดทำขึ้นมาเอง เช่น หลักฐาน ข้อพิพาท ต้นทุนที่เลือกใช้ ประเด็นต่างๆ ของการโต้แย้ง และ (ข) สิ่งที่ดำเนินไปตามธรรมชาติมีอยู่แล้วไม่ได้สร้างขึ้น เช่น บุคลิกของผู้พูด ภาพพจน์เกี่ยวกับตัวคนพูด ผลประโยชน์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เป็นต้น
4. speaker คือตัวผู้พูดเอง เมื่อเริ่มได้ตอบกับสภาพการณ์เชิงวาทศิลป์ ตัวผู้พูดก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย เช่น ผู้พูดมาพูดในฐานะอะไร เหมาะสมกับฐานะหรือไม่
5. speech คือ วาทะ เมื่อผู้พูดกล่าววาทะ วาทะก็จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย

โดยสรุปแล้ว สภาพการณ์เชิงวาทศิลป์ของลอย บิทเซอร์ เป็นการเข้าไปสำรวจดูว่าสภาพการณ์ที่เชิญชวน ให้มีการตอบโต้ทางวาทะนั้น ผู้พูดได้ใช้วาทศิลป์ของตนให้เกิดประโยชน์เพียงใด และมีแนวโน้มที่ผู้ฟัง ได้ฟังวาทะแล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

1.6 ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของสติเฟ่น ทูลมิน (Stephen Toulmin)

ในขณะที่ อริสโตเติล มองว่าเหตุผล (logos) ที่ผู้พูดหยิบยกมาเสนอต่อผู้ฟัง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่ง ในการโน้มน้าวใจผู้ฟังนั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท (อรวรรณ ปิถันธนโสภา, 2539 : 31) คือ เหตุผลที่มาจากตัวอย่าง (example) และเหตุผลที่มาจากเอนธิมีม (enthymemes) ซึ่งเหตุผลที่น่าสนใจคือเรื่องของเอนธิมีม ซึ่งเอนธิมีมเป็นประโยคตรรกะชนิดหนึ่งที่ใช้หาเหตุผลเป็นรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ของซิลลोजิซึม

สติเฟ่น ทูลมิน เป็นศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้เสนอแนวคิด (Toulmin, 1964 : 94-107) ได้นำรูปแบบของซิลลोजิซึม มาประยุกต์ใช้ ในแบบจำลองทางตรรกวิทยาให้สามารถใช้กับชีวิตมนุษย์ได้มากกว่า

แบบจำลองซึ่งทูลมินได้คิดขึ้นมา โดยพยายามที่จะแก้จุดอ่อนของซิลลोजิซึมที่ว่ารวมความเป็นทั้งหมด (allness) ไว้ใน premise แรกดังตัวอย่างว่า

มนุษย์ทุกคนต้องตาย (ประโยคเสนอที่ 1)

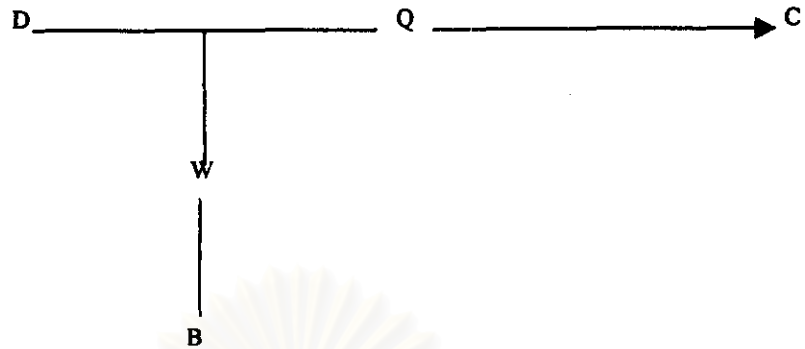
ขอเครดิตเป็นมนุษย์คนหนึ่ง (ประโยคเสนอที่ 2)

เพราะฉะนั้นขอเครดิตต้องตาย (บทสรุป)

แบบจำลองของทูลมิน ประกอบด้วย

1. DATA (D) การแสดงเหตุผลหรือโต้แย้งจากหลักฐานชิ้นหนึ่งหรือข้อเท็จจริงชิ้นหนึ่งโยงไปยังข้อสรุป คือ
2. CLAIM (C) ทั้ง DATA และ CLAIM มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกันด้วยสิ่งที่เรียกว่า WARRANTS
3. WARRANTS (W) คือข้อสนับสนุน และองค์ประกอบสุดท้าย คือ
4. QUALIFIERS (Q) บทขยาย ซึ่งรวมพวกข้อยกเว้น ตัวขยายพิเศษ เงื่อนไขต่าง ๆ ความน่าจะเป็น (ซึ่งไม่ใช่ดีกรีสูงสุด)

ทูลมินใช้ถูกระเป็นสัญลักษณ์ในการ โยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล (D) กับบทสรุป (C) และสนับสนุนการเชื่อมโยงด้วยการเขียน W ได้ถูกระ

D = DATA (ข้อมูล)

W = WARRANTS (ข้อสนับสนุน) มักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า โดยเหตุที่

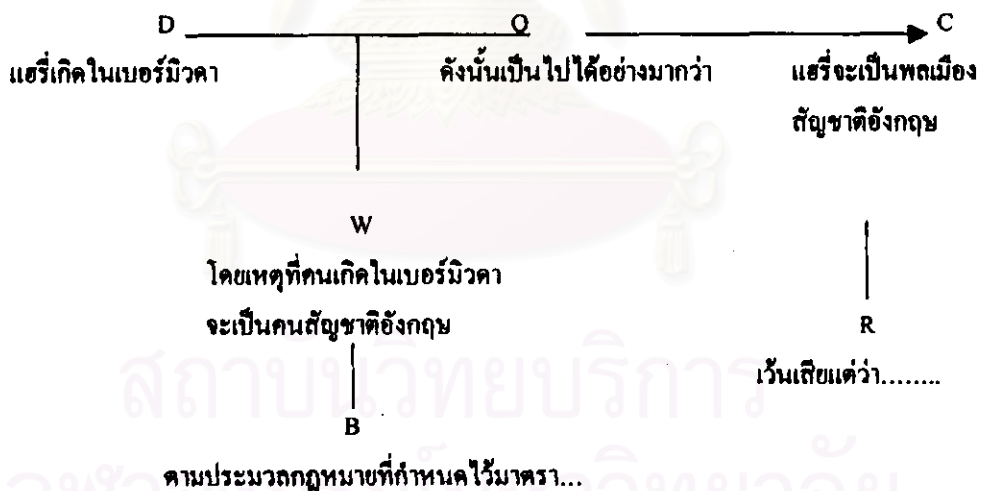
B = BACKING OF THE WARRANTS (ข้อยืนยันข้อสนับสนุน)

Q = QUALIFIER (ข้อขยายความ)

C = CLAIM (ข้อสรุป)

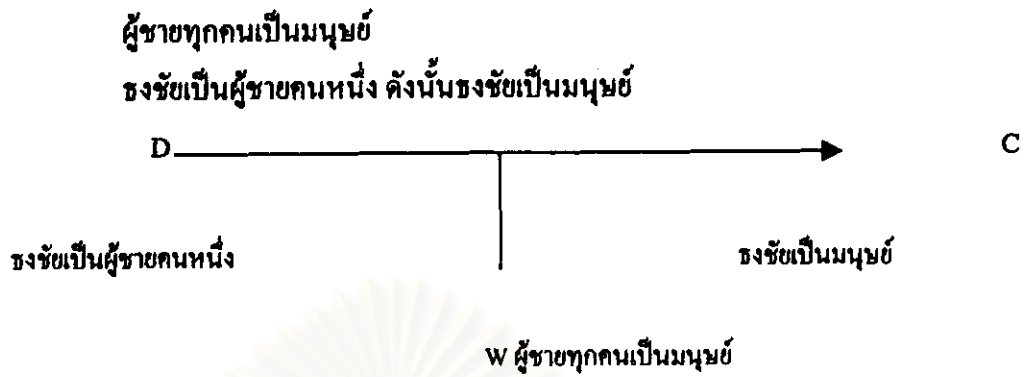
R = REBUTTAL (ข้อแย้ง)

ข้อความที่ทุกมินใช้เป็นแม่แบบในการอธิบายแบบจำลองนี้คือ

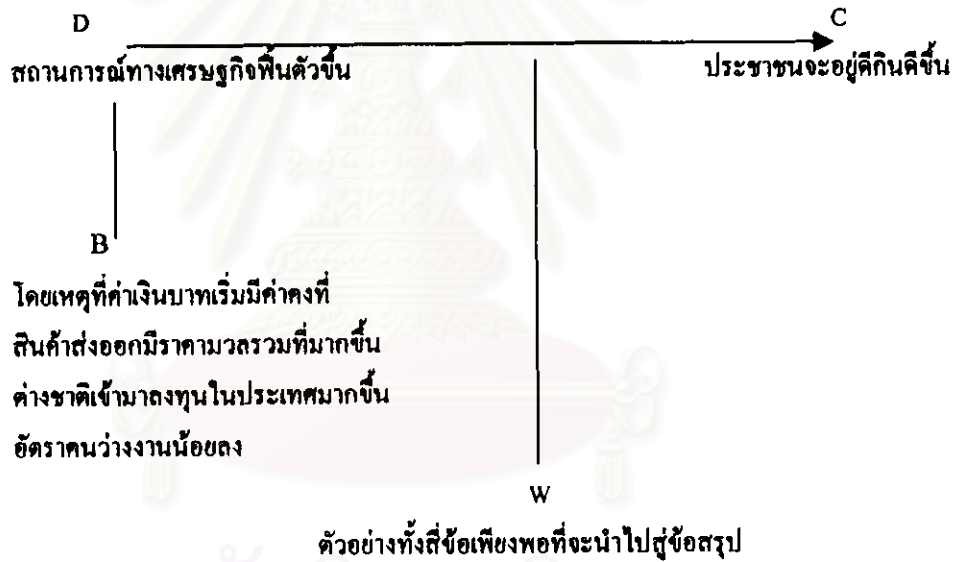

จากตัวอย่างแบบจำลองดังกล่าว ได้มีการพัฒนาแบบจำลองการอ้างเหตุผลของทุกมิน โดยลักษณะคำหลักทุกข้อความตามที่ทุกมินได้บอกไว้ (Rieke, 1984 : 70-78) โดยได้พัฒนาเป็นประเภทของการอ้างเหตุผลซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ดังนี้

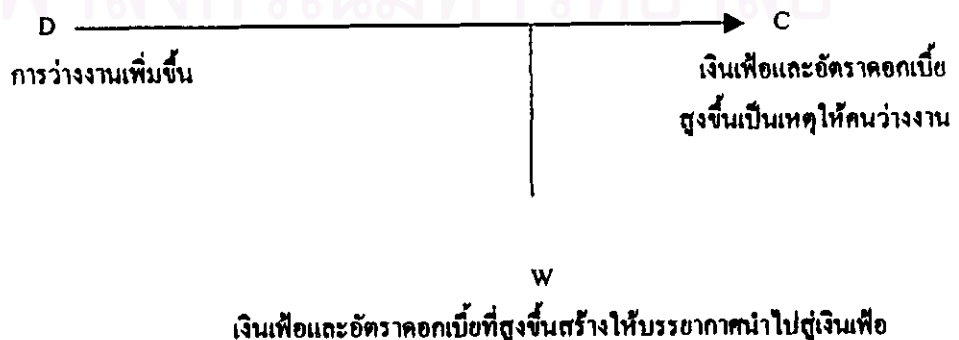
1. การอ้างเหตุผลจากกฎเกณฑ์ (Argument from Principle) คือ ประเภทของ ซิลลोजิซึมที่อ้างเหตุผลหรือกฎเกณฑ์ เช่น ข้อความ

2. การอ้างเหตุผลจากหลักการทั่วไป (Argument by Generalization) คือเป็นการเสนอหูดของตัวอย่างและจากข้อสรุปจากหลักการทั่วไป การที่เรายกตัวอย่างข้อขึ้นขึ้นข้อสนับสนุนขึ้นมาเพียงพอกับการที่จะนำไปสู่ข้อสรุปได้ เช่น

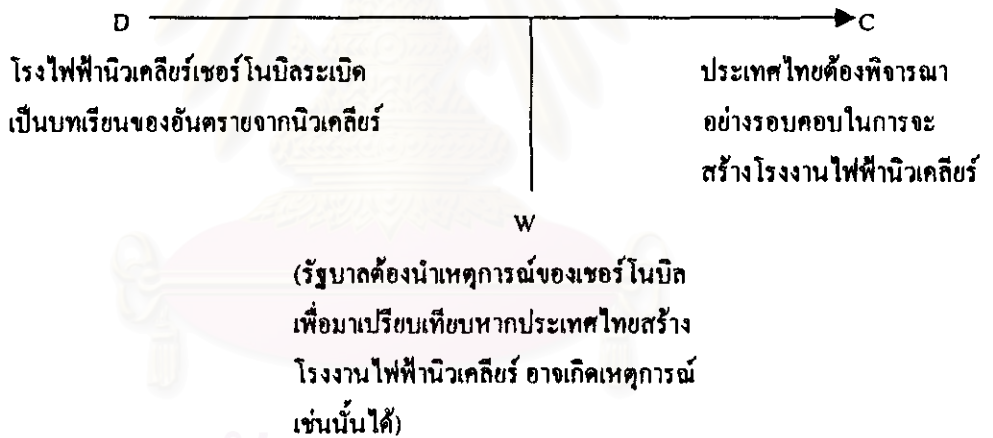
3. การอ้างเหตุผลจากเหตุไปยังผล (Argument by Cause) คือการอ้างเหตุผลโดยยกสาเหตุของเรื่องราวขึ้น ซึ่งนำไปสู่ผลที่ตามมา เช่น

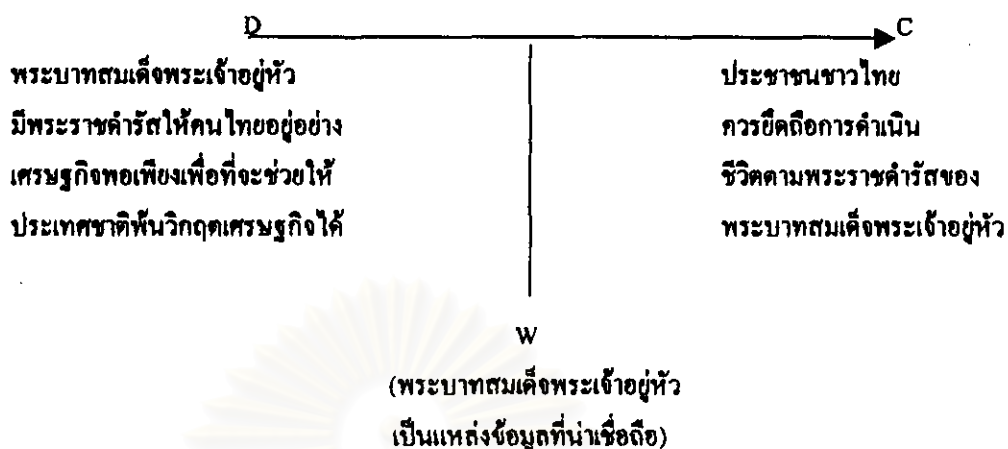
4. การอ้างเหตุผลโดยใช้สัญญาณบางอย่าง (Argument by Sign) คือ การอ้างเหตุผลที่คล้ายกับการหาหลักฐานในการสืบสวน (ที่มีการหาหลักฐานจาก รอยนิ้วมือ, รอยรองเท้า เป็นต้น) เช่น (อรุณรัตน์ ปิตินันท์โอวาท, 2542 : 10)

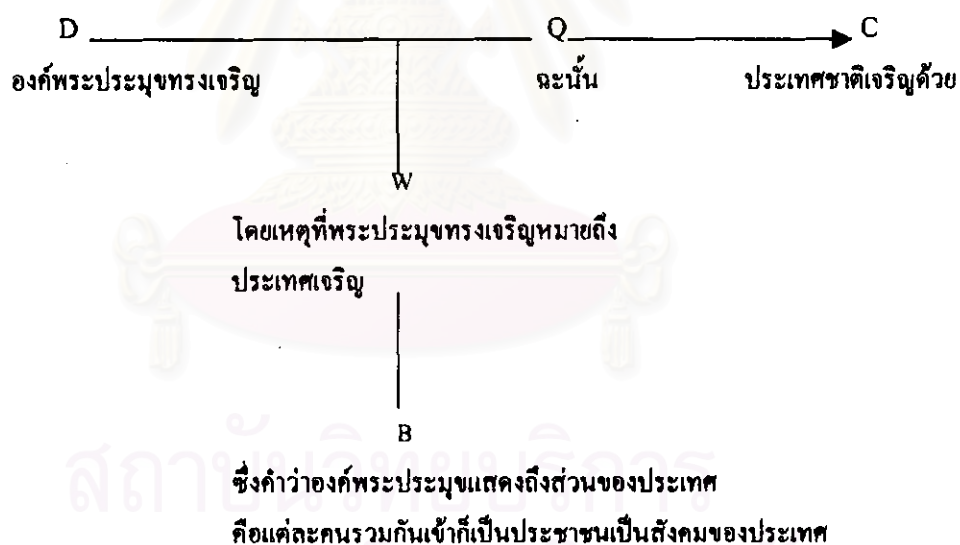
5. การอ้างเหตุผลโดยการเปรียบเทียบ (Argument by Analogy) คือ เมื่อเปรียบเทียบ 2 สถานการณ์ ซึ่งเชื่อว่ามีลักษณะเหมือนกันและเหตุผลที่ใช้อีกสถานการณ์หนึ่งสามารถใช้ได้กับอีกสถานการณ์หนึ่ง เช่น

6. การอ้างเหตุผลโดยอ้างผู้มีอำนาจหน้าที่ (Argument from Authority) คือ การใช้ความน่าเชื่อถือของผู้พูดเป็นปัจจัยสำคัญในการอ้างเหตุผล โดยยกคำกล่าวของผู้มีอำนาจหน้าที่มากว่าอีกครั้งหนึ่ง เช่น

7. การอ้างเหตุผลโดยอ้างหลักองค์รวม (Argument from holistic view) คือ การอ้างเหตุผลโดยอ้างผลส่วนรวมที่จะเกิดขึ้น โดยอ้างเหตุจากบุคคลคนหนึ่ง หรือเหตุการณ์ หรือสิ่งอื่น ๆ เพียงสิ่งเดียวไปสู่ส่วนรวมทั้งหมด (อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2543) เช่น

ทฤษฎีการอ้างเหตุผลของทูลมินั้น สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาภาวะเพื่อให้ได้เข้าใจถึงลักษณะวิธีการยกเหตุผลมาอ้างอิงเพื่อให้วาทะนั้นมีความน่าเชื่อถือขึ้น

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญของมนุษย์ในการสื่อความคิดต่อกัน(ชัชอนันต์ สมุทรวณิช, 2526:1) ทั้งนี้ในการสื่อความคิดจะมี 2 ลักษณะ คือ

1. การสื่อความคิดในเรื่องที่เป็นจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้
2. การสื่อความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณค่าต่าง ๆ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดการยอมรับในคุณค่าเหล่านั้นได้

การสื่อความคิดในประเภทแรกไม่ก่อให้เกิดการถกเถียงมากนักและการยอมรับความเป็นจริงสามารถกระทำได้ด้วยการพิสูจน์ เช่น การอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยเหตุผล และข้อพิสูจน์ เช่น การอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วยเหตุผล และข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น แต่ในประเภทที่ 2 นั้น เกี่ยวกับการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการชักจูงใจให้ผู้รับความคิดหรือผู้รับสารคล้อยตาม การใช้ภาษาจึงเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง

ดังนั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกับมนุษย์จึงมีความสำคัญมากในการใช้เป็นเครื่องมือในการชักจูงใจให้ผู้ฟังคล้อยตาม ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาสามารถจำแนกตามลักษณะของลีลาการใช้ตามแนวคิดของซีเซโร (Cicero) นักพูดและนักวาทศาสตร์ของโลก ออกเป็น 3 ลีลา (สวินิต ชมาภัย, 2534 : 41) ได้แก่

1. การใช้ภาษาในลีลาเรียบง่าย คือ การใช้ภาษาที่ใช้คำไทยแท้ แม้จะมีที่มาจากภาษาอื่นบ้าง แต่ก็ใช้กันจนซึมซาบแล้วในภาษาไทย จนคนทั่วไปแทบจะไม่ว่าว่าเป็นคำยืมมาจากภาษาอื่น เช่น เดิน จมูก รต สนุก ทุกข์ สุข เป็นต้น
2. การใช้ภาษาในลีลาปานกลาง คือ การใช้ภาษามีลักษณะที่มีพลังมากขึ้น แต่ก็ยังแฝงซึ่งความอ่อนหวาน เรียบง่ายไว้ เช่น ถ้าพูดว่า “เขาเดินไปจนกว่าจะถึงจุดหมาย” ย่อมเป็นลีลาเรียบง่าย แต่หากกล่าวว่า “เดิน! เดินต่อไป ต่อถึงจุดหมายนั้นแหละ เขาจึงหยุดเดิน” ซึ่งลักษณะนี้เป็นภาษาลีลาปานกลาง
3. การใช้ภาษาในลีลาโอหาวริก คือ การใช้ภาษาที่งดงาม ประณีต สูงส่ง สง่า ไพเราะ เช่น คำประกาศ คำปฏิญาณ บทปณิธาน หรือบทพรรณนาถึงบุคคลเหตุการณ์ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษแก่ชาติบ้านเมือง เช่น บทบรรยายพระมหาปรินิพพานขององค์พระบรมศาสดา

ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ มุ่งสนใจการใช้ลีลาเรียบง่าย โดยในการใช้ลีลาที่เรียบง่ายยังจำเป็นต้องพิจารณาถึงลักษณะของคำที่ใช้ในภาษาไทย (เปลื้อง ณ นคร, 2542: 50-58) เช่น

1. คำโบราณ (Archaic) เป็นคำเก่าที่ใช้กันอยู่ในครั้งโบราณ มักเป็นคำอยู่ในเรื่องที่ตั้งเป็นร้อยกรอง มาถึงปัจจุบันคนสมัยใหม่ไม่ค่อยเข้าใจกัน เช่น อายวน ที่ใช้แปลว่า ปักขัง
2. คำตั้งใหม่ (Sylogism) เป็นคำที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่น เมื่อมีเครื่องมืออย่างใหม่ใช้บันทึกเสียงภาพลงในแถบแม่เหล็ก แล้วฉายออกเป็นภาพบนจอโทรทัศน์ เรียกว่า วิดีโอ (Video) ทางราชบัณฑิตยสถานบัญญัติคำไว้ชื่อว่า วิดิทัศน์ เป็นต้น
3. คำต่างประเทศ (Foreign word) ในภาษาไทยคำต่างประเทศที่ใช้กัน ได้แก่คำบาลีสันสกฤต เขมร ชวา มาเลย์ และอังกฤษ เป็นต้น
4. ซ้อนความ (Identical Statement) เป็นการกล่าวคำที่ซ้ำกับคำเดิม เพื่อเสริมความเดิมที่ยังไม่ชัดเจน ช่วยให้คำกล่าวนั้นมีความเป็นจริงอยู่ในตัว เช่น “หน้าที่ของผู้นำคือการนำ รับผิดชอบ มีแต่เสียกับเสีย” หมายความว่า การที่จะเป็นผู้นำสมชื่อหรือไม่ ก็คือความสามารถที่จะกำหนดนโยบายของตนขึ้นเอง ไม่ใช่เป็นเพียงเสียงสะท้อนของพรรคที่เขาเป็นหัวหน้า “ไม่มีปัญหา ข้อเท็จจริงก็คือข้อเท็จจริง ไม่ใช่ความผิดพลาดของใคร เป็นเรื่องที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรเท่านั้น” จากการใช้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี ข่าวกในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2535
5. การเลียนเสียง (Onomatopocia) เป็นคำพูดที่เกิดจากการเลียนเสียงของคำ เช่น นกชนิดหนึ่งร้อง กา กา จึงเรียกนกนี้ว่า อีกา เป็นต้น
6. คำสแลง (Slang) เป็นถ้อยคำหรือสำนวนที่ใช้เข้าใจกันเฉพาะกลุ่ม หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ในการนำคำหรือข้อความต่าง ๆ มาเรียงร้อยเป็นเนื้อหาต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องทราบถึงสำนวนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารหรือการพูด (เปลื้อง ณ นคร, 2542: 64-68) ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. อุปมา หรือเทียบเคียง (Simile) คือการยกข้อความมาเปรียบเทียบ มักใช้คู่กับอุปไมย คือสิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น เพื่อให้เข้าใจดีขึ้น
2. อุปลักษณะ (Metaphor) คือเปรียบเทียบเพียงฝ่ายเดียวไม่ยกสองฝ่ายขึ้นเทียบกัน
3. นิทานเทียบ หรือนิทานอุปมา คือการยกนิทานมาเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมากมุ่งสอนศีลธรรมหรือแสดงผลแห่งความประพฤติ

4. วิกฤตภาวะ (Climax) คือการทำให้ข้อความที่ต้องการพูดเกิดความเข้มข้นขึ้น เช่น ผู้ใดเห็นภรรยาผู้อื่นเสมอมาราคตน เห็นทรัพย์ผู้อื่นเสมอก่อนดิน เห็นสัตว์โลกทั้งหลายเสมอตน ผู้นั้นคือบัณฑิต
5. อุปนัย (Metonymy) คือการเรียกชื่อถึงหนึ่งถึงใด หรือคนหนึ่งคนใดเสียอีกอย่างหนึ่ง โดยอาศัยลักษณะที่มีเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น แทนที่จะออกชื่อตรงๆ เพื่อชวนให้เกิดความนึกคิดและทำให้รู้ลักษณะเด่นของสิ่งนั้น เช่น คवलแข่งแทนเล่นฟุตบอล ลูกขนไก่แทนลูกแบดมินตัน เป็นต้น
6. เทียบนาม (Synecdoche) คือการพูดส่วนเดียวแต่หมายถึงสิ่งทั้งหมด เช่น ฉันไม่มีสักแดงหนึ่ง แดง คือสตาจค์แดง หมายถึงเงิน อันเป็นส่วนรวม
7. เทียบฉายา (Transferred epithet) คือการตั้งคำหรือสำนวนตามลักษณะที่เข้าใจร่วมกัน โดยนำเอาลักษณะเด่นของบุคคล หรือสิ่งอันหนึ่งอันใดมาตั้งเป็นฉายาให้ผู้นั้น เช่น วันชื่นคืนสุข เป็นฉายาของผู้ที่กำลังมีความสุข
8. อุปนัย (Enuendo) คือการพูดเป็นนัยให้คิดเอาเองว่าหมายถึงอะไร เช่น ผมไม่ได้ไปให้หมอดตรวจหรือกเพราะคิดว่าจะตายโดยไม่ต้องให้หมอเข้ามาเกี่ยวข้อง” ดังนี้ ผู้พูดต้องการให้รู้ว่าเขาไม่ศรัทธาในตัวหมอ
9. เสาวพจน์ (Euphemism) คือการใช้คำที่ฟังไม่ระคายหู แทนคำหยาบคายหรือไม่สุภาพ เช่น ใช้คำว่า ผู้สูงอายุ แทน คนแก่
10. นิประติขญา (Litotes) คือการใช้คำเชิงปฏิเสธในข้อเท็จจริง เพื่อให้ข้อเท็จจริงเด่นขึ้น เช่น เมื่อจะพูดว่า เขาเป็นคนรวยมากทีเดียว ก็จะพูดว่าเขารวยไม่น้อย หรือถ้าเก่งมากกว่าเก่งไม่ย่อย เป็นต้น
11. ซ้อนความ (Identical Statement) คือการกล่าวคำที่ซ้ำกับคำเดิม เพื่อเป็นการเสริมความเดิมที่ยังไม่ชัดเจนนัก ช่วยให้คำกล่าวนั้นมีความเป็นจริงอยู่ในตัว เช่น “หน้าที่ของผู้นำคือการนำ รับผิดชอบต่อสังคมมีแต่เสียกับเสีย” หมายความว่า การที่จะเป็นผู้นำสมชื่อหรือไม่ ก็คือความสามารถที่จะกำหนดนโยบายของตนขึ้นเอง ไม่ใช่เป็นเพียงเสียงสะท้อนของพรรคที่เขาเป็นหัวหน้า “ไม่มีปัญหา ข้อเท็จจริงก็คือข้อเท็จจริง ไม่ใช่ความผิดพลาดของใคร เป็นเรื่องที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรเท่านั้น” จากการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี ช่างในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2535
12. คำเลียนเสียง (Onomatopocia) คือคำที่เราพูดโดยเกิดจากการเลียนเสียง เช่น ทหารเดินตบเท้ากันพิบพิบ

13. เสียงสัมผัส (Assonance) คือการใช้คำพูดที่มีสัมผัสคล้องจอง เช่น ฝั่งรอกฝั่งรอก ถึง
พริกถึงชิง หัวไม้วางหางไม้เว้น เป็นต้น

นอกจากการพิจารณาถึงลีลาการใช้ภาษาแล้ว ลักษณะของคำในภาษาไทย และการนำคำมาใช้ในสำนวนภาษาต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ คือ การนำหลักฐานมาใช้อ้างอิงในวาทะนั้น ๆ เพื่อสร้างการโน้มน้าวใจแก่ผู้รับสาร (อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2537:113-118) ซึ่งการใช้หลักฐานจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การยกตัวอย่าง (example or illustrations) ซึ่งอาจมาในตามรูปแบบ คือ ตัวอย่างโดยละเอียดจากเรื่องจริง ตัวอย่างย่อๆ เพียงคำสองคำ และตัวอย่างที่แต่งสมมติขึ้นซึ่งมักเป็นเรื่องในอนาคต
2. การใช้สถิติ (statistics) ซึ่งเป็นการนำตัวอย่างหลาย ๆ ตัวมานำเสนอในเชิงปริมาณ
3. การใช้พยาน (testimony) หมายถึง การอ้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งถือเป็นหลักฐานที่แข็งแกร่งและนิยมแพร่หลาย
4. การเปรียบเทียบ (analogy or comparison) หมายถึง การหาความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งหนึ่ง ที่เรารู้จักเข้าใจดีแล้วกับอีกสิ่งหนึ่งที่เราไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ
5. รายละเอียด (details) หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ หรือส่วนต่าง ๆ ของวัตถุชิ้นหนึ่งของเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ของความคิดรวบยอดความคิดใดความคิดหนึ่ง โดยการใช้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจง เช่น ถ้าผู้พูดเอ่ยขึ้นลอย ๆ ว่า “ผมมีรถจะขาย” แล้วจบการพูดเสีย คนฟังก็จะฟังอย่างไม่สู้จะตั้งใจนัก การให้รายละเอียดเพิ่มขึ้นอาจจะดึงดูดความสนใจได้ เช่น กล่าวต่อไปว่า “ผมมีรถจะขายยี่ห้อเกนการ รุ่นปี 1985 สีน้ำตาล สีประตูดู วังมาแล้ว 50,000 กิโลเมตร มีวิทยุ เทป และเครื่องปรับอากาศพร้อม สภาพดี ตั้งใจจะขาย 100,000 บาท” ถ้าให้รายละเอียดมากขึ้นจะเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้มากขึ้น
6. การพรรณนาความ (description) เป็นขบวนการบอกเล่าถึงรูปร่างหน้าตา ลักษณะหรือ บรรยากาศเหตุการณ์ สถานที่ วัตถุหรือประสบการณ์ โดยขึ้นอยู่กับกำลังเหตุการณ์หรือความรู้สึกของผู้พูด
7. การบอกเล่า (narration) คล้ายคลึงกับการพรรณนา แต่ต่างตรงที่ว่า การบอกเล่าเป็นการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา

การนำหลักฐานต่าง ๆ มาใช้ ถือเป็นทางเลือกใช้เหตุผลมาสร้างน้ำหนักให้วาทะชิ้นนั้นมีที่น่าเชื่อถือ และโน้มน้าวใจผู้ฟังได้ นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องอาศัยการใช้โครงสร้างของข้อความในการโน้มน้าวใจอีกด้วย (Hart, 1990 : 160-163)

1. การเรียงลำดับโครงสร้างโดยลำดับเหตุการณ์ (chronological sequence) คือเน้นจุดเด่นที่เวลา ซึ่งทำให้การบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ชัดเจน
2. การเรียงลำดับโครงสร้างโดยเรียงลำดับพื้นที่ (spatial sequence) คือ การแสดงถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างส่วนต่าง ๆ
3. การเรียงลำดับโครงสร้างโดยเรียงขึ้นลงตามลำดับความสำคัญ (ascending descending sequence) คือการจัดเรียงตามลำดับความสำคัญ ตามความคุ้นเคยต่อประเด็นและตามความสลับซับซ้อนของประเด็น
4. การเรียงลำดับโครงสร้างตามลำดับแบบเหตุ-ผล (causal sequence) คือ เชื่อมโยงสิ่งที่สังเกตด้วยปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งคาดว่าเป็นสาเหตุของผลเหล่านั้นเข้าด้วยกัน
5. การเรียงลำดับโครงสร้างตามลำดับแบบปัญหาทางแก้ไข (problem-solution sequence) คือ การเรียงจากปัญหาการเสนอแนะบนพื้นฐานที่ว่ามันจะแก้ไขปัญหานั้นได้
6. การเรียงลำดับโครงสร้างตามลำดับแบบคุณแรงงูงใจ (motivation sequence) คือ การใช้ลำดับของการเรียงความสนใจการเสนอความจำเป็น ความต้องการ การตอบสนองของความจำเป็น การพูดให้เห็นภาพ และงูงใจให้ปฏิบัติ
7. การเรียงลำดับโครงสร้างตามแบบเรียงหัวข้อ (topical sequence) คือ การแยกแยะเนื้อเรื่องทั้งหมดให้เป็นหัวข้อย่อย ๆ และเรียงลำดับโดยไม่ยึดเกณฑ์ใด

การใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ ในด้านลีลาการใช้ภาษา การเลือกใช้คำแล้ว ลีลาการสื่อสารโดยมีอารมณ์ขัน ทำให้ผู้พูดและผู้ฟังมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น (John, 1995: 252) ซึ่งลักษณะภาษาที่สื่ออารมณ์ขันนั้น มีลักษณะดังนี้ (สวนิต ฆมาภักย์, 2528 : 503-510)

1. การเล่นคำ (play upon words) เป็นวิธีใช้ถ้อยคำโดยนำมาดัดแปลงด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ใช้คำกำกวม ใช้ภาษาถิ่น เป็นต้น
2. การใช้โวหารขั้วล้อ (Irony) เป็นการขั้วเล่น หรือหยอกเย้าโดยไม่ก่อให้เกิดการล่วงเกินสพประมาท

3. การใช้โวหารขัดแย้ง (Paradox) เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกัน มาเทียบเคียงเข้าคู่ขนานกัน
4. การใช้โวหารที่กล่าวเกินจริง (Hyperbole) เป็นการใช้ถ้อยคำที่เหลือเชื่อ ดูเป็นไปไม่ได้ ใช้เพื่อแสดงอารมณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอารมณ์ขัน เพื่อเน้นความสำคัญและชี้ให้เห็นชัดเจนขึ้นโดยไม่ต้องอธิบาย

โดยสรุปแล้ว การใช้ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจผู้ฟังนั้น จำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักการ ใช้ภาษา การเลือกใช้คำให้เหมาะสม การใช้อารมณ์ขันในการสื่อสาร การอ้างอิงถึงหลักฐานเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของวาทะนั้น ๆ และการนำข้อความต่าง ๆ มาเรียงลำดับโครงสร้างที่ได้กล่าวไว้แล้ว มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวาทะ

กล่าวโดยภาพรวมแล้ว กรอบการศึกษาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ คือการพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร แนวคิดเรื่องปริบทของวาทะโดยการวิเคราะห์ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น การอ้างเหตุผลเพื่อใช้ในการโน้มน้าวใจ และกลวิธีการใช้ภาษาควบคู่กันไป ด้วย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงงานวิจัยหรือบทความที่ได้มีผู้ค้นคว้าหรือเรียบเรียงไว้แล้วซึ่ง อาจใช้เป็นกรอบในการศึกษาหรือพิจารณาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ได้แก่งานวิจัยเรื่อง“การสื่อสารและสารสนเทศในสมัยรัชกาลที่ 9” ของอุบลวรรณ ปิติพัฒนะ โหมยิต และคณะ (2539 : บทคัดย่อ) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ของสื่อสารมวลชนและสารสนเทศของไทยที่เกิดขึ้นในช่วง 50 ปี (พ.ศ.2489-2539) ซึ่งเป็นการศึกษาวิวัฒนาการทางการสื่อสาร โดยผ่านรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

งานเขียนประวัตินักพูดไทย โดยสมบัติ จำปาเงิน(2528) ซึ่งกล่าวถึงนักพูดไทย 32 คน พร้อมทั้งตั้งสมญานาม และให้พระราชประวัติหรือประวัติโดยย่อของแต่ละท่าน หลังจากนั้นจะเป็นการยกพระราชดำรัสหรือสุนทรพจน์หรืออภิปรายได้วาทที่ที่จับใจขึ้นมาเป็นตัวอย่าง โดยไม่มีการ

วิเคราะห์แต่อย่างใด ซึ่งนักพูดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “ผู้ทรงริเริ่มการพูดแบบใหม่”

งานวิจัยชิ้นที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และเป็น การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระราชดำรัสของพระองค์นั้น คือ งานวิจัยเรื่อง “การเข้าถึงพระบรม ราโชวาทและพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช” ของเพ็ชรี กิตติวิทยากุล (2531 : บทคัดย่อ) เป็นงานวิจัยที่มุ่งสร้างเครื่องมือในการเข้าถึงพระบรมราโชวาทและพระราช คำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ.2489-2529 รวม 41 ปี จำนวนทั้งสิ้น 2,140 องค์ โดยแบ่งเป็นพระบรมราโชวาท 935 องค์ พระราชดำรัส 1,205 องค์ โดย นำมาจัดหมู่แบบทศนิยมคิวอี้

งานวิจัย เรื่อง “พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับ การส่งเสริมค่านิยมความซื่อสัตย์ สุจริต และคุณธรรมในวงราชการไทย” (ประสิทธิ์ คำรงค์ชัย, 2538 : บทคัดย่อ) เป็นการศึกษาพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยรวบรวมไว้ ซึ่งเท่าที่ค้นคว้าพบมีปรากฏ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 เป็นต้นมา จนถึงสิ้นปี พ.ศ.2537 โดยนำมาจัดหมวดหมู่เป็น 7 หมวด คือ การป้องกันประเทศ ความ ยุติธรรม การเมืองการปกครอง ถูกเสียด การศึกษา การพัฒนาประเทศ เบ็ดเตล็ดซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับหลายฝ่าย หรือเรื่องที่ไม่สามารถจะจัดเข้าหมวดหมู่ได้ รวมไปถึงพระราชวาทะเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน ลักษณะการศึกษาเป็นการรวบรวมและนำมาจัดหมวดหมู่เท่านั้น

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ (Royal Speech) ได้แก่ บทความ “การวิเคราะห์พระราชดำรัสในงานพิธีต่าง ๆ ของอรรพรม ปิณฑน์โอวาท (2541:25-44) ซึ่งจากบทความดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์พระราชดำรัสในพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชโดย ใช้กรอบการวิเคราะห์ของอริสโตเติลเกี่ยวกับวาทะชนิด Epideictic Speech ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ได้ ข้อสรุปว่า พระราชดำรัสในพิธีต่าง ๆ เป็นการพูดที่เน้นคุณธรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะของวาทะ แบบ Epideictic จะไม่มีการโต้แย้งเด่นชัดในวาทะแบบนี้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแบบ Deliberative และแบบ Forensic แล้ว และพระราชดำรัสก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองพระมหากษัตริย์แต่ละ พระองค์จะทรงกล่าวถึงภารกิจซึ่งเป็นการรายงาน เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ยังคงมีพระราช คำรัสในลักษณะของความหวังโยพศกนิกรโดยผ่านโครงการต่าง ๆ และพระราชดำรัสในการกล่าว

เปิดสถานที่ต่าง ๆ จะมีลักษณะเป็นแบบแผนและสรรเสริญหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ยังทรงชี้ทาง หรือทรงยกคุณธรรมมาเป็นสิ่งเตือนผู้รับสารของพระองค์โดยคำนึงถึงบริบทและผู้ฟังเป็นกรณีไป

บทความเรื่อง “วาทวิทยาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบ cluster analysis ของอรวรรณ ปิถันธนโสภา โดยนำการวิเคราะห์แบบ cluster คือแบบจับกลุ่มข้อความ มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจากบทความชิ้นนี้ ทำให้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ใช้การยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ การใช้อุปมาอุปไมย ในพระราชดำรัสเพื่อ โน้มน้าวใจผู้ฟัง

งานวิจัยที่สำคัญ ที่เป็นการศึกษาถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ด้านวาทวิทยา คือ วาทวิทยาในประวัติศาสตร์ไทย : ยุคกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ โดย อรวรรณ ปิถันธนโสภา (2542 : บทคัดย่อ) ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเป็นการรวบรวมเนื้อหาสาระสำคัญของวาทวิทยาโดยรวบรวมพระราชดำรัสและแนวพระราชดำริของพระมหากษัตริย์ 10 พระองค์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และคัดเลือกสุนทรพจน์เด่น ๆ ของผู้พูดเชื้อพระวงศ์และสามัญชน 15 ท่าน เพื่อวิเคราะห์พิจารณาลักษณะวาทวิทยา โดยเน้นการวิเคราะห์บริบท (context analysis) และตีบท (textual analysis) โดยใช้กรอบวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ historical framework ซึ่งงานวิจัยนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์นั้น แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่ประเทศไทยต้องประสบในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ ต้องใส่พระทัยกับความเป็นอยู่ของพสกนิกรของพระองค์ ทรงเตรียมการสื่อสารอย่างรอบคอบ เพื่อนำความร่วมมือ เป็นสุขมาสู่พสกนิกร ในส่วนการศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชที่นำมาศึกษา สะท้อนให้เห็นพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่น่าสนใจ โดยทำการศึกษาถึงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งวิเคราะห์จากพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2498 จนถึงปี พ.ศ.2529 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งงานวิจัยดังกล่าว เป็นการศึกษาเพื่อเฉลิมพระเกียรติของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก โดยมีผู้ศึกษาไว้ 2 ท่าน ด้วย ได้แก่ กนก วงษ์ตระหง่าน และ ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์

กนก วงษ์ตระหง่าน (2531) ได้ศึกษาเรื่อง แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำการศึกษาโดยศึกษาจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ทำการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเก็บข้อมูลภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การศึกษานี้เป็นการเรียบเรียงแนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแสดงไว้ในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทให้เป็นระบบภายใต้โครงสร้างทางตรรกะที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวพระราชดำริอย่างสอดคล้อง ต่อเนื่อง มีเอกภาพ และสมบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงแสดงผ่านทางพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทนั้น มีสาระสำคัญดังนี้คือ 1.เป้าหมายของชาติที่ทรงมุ่งเน้น ความเป็นเอกราช ความเป็นปึกแผ่น 2.ทหารกับการสร้างและรักษาความมั่นคงของชาติ ซึ่งทรงมุ่งเน้นวิธีการของทหารและคุณสมบัติของทหารในการป้องกันประเทศชาติ 3.การปกครองและการบริหารงานแผ่นดิน ซึ่งทรงมุ่งเน้นถึงหลักการ วิธีการในการปกครองประเทศ และสมบัติของผู้ปกครองประเทศ 4.กฎหมายกับความสงบสุข 5.ประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งทรงเสนอแนะแนวทางต่าง ๆ 6.ประชาชนเป็นพลเมืองดีและมีความมั่นคง และสุดท้าย 7.การไปสู่เป้าหมายของชาติ โดยการสร้างความสามัคคี

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาแนวพระราชดำริอีกเรื่องหนึ่ง คือ แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดย ไกรยุทธ ชีรตยาคินันท์ (2531) การศึกษานี้ใช้อาศัยวิธีวิทยา (methodology) ของสังคมศาสตร์ มีการกำหนดกรอบการศึกษา โดยอาศัยระบบตรรก (logic) ข้อมูลที่ศึกษาอาศัยพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานให้แก่คนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2498-2529 ผลการศึกษาพบว่า แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทรงแสดงให้เห็นถึงพระราชดำริของพระองค์ ในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ 1.ระบบความคิดเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงเน้นประโยชน์ส่วนตน ซึ่งได้แก่แนวพระราชดำริในด้านการพัฒนา เพื่อมุ่งความสำเร็จให้แก่ตนเอง แนวพระราชดำริเรื่องหน้าที่ ความสำคัญและลักษณะการศึกษา ของครูและนักเรียน 2.ระบบความคิดเกี่ยวกับคุณภาพของทรัพยากร

มนุษย์ ที่ทรงเน้นประโยชน์ส่วนรวม และ 3.แนวพระราชดำริสู่พระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจ

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช และพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์นั้น มีการศึกษากันอยู่ 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษาเรื่องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพระราชดำรัส และส่วนที่สองเป็นการศึกษาพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ต่างๆ รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วนที่สาม เป็นการศึกษาเรื่องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชโอรสและพระราชดำรัสแต่ไม่ได้ศึกษาในแง่การวิเคราะห์หาทวิทยา ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาถึงพระราชดำรัสของพระองค์เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งแต่ พ.ศ.2493-2542 แต่อย่างใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย